

LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS
VALDOVŲ RŪMŲ ATKŪRIMO IR PASKIRTIES
BYLOS KRONIKA

1987 m.

Sistemiškai pradėtos tirti Vilniaus žemutinės pilies (toliau – VŽP) Valdovų rūmų (toliau – VR) rūšių ir pamatų liekanos (architektūrinius ir archeologinius tyrimus pradėjo Paminklų restauravimo projektavimo instituto mokslininkai, nuo 1988 m. tyrimai pavesti Lietuvos istorijos institutui). Iškeliamas VR atkūrimo galimybės klausimas.

1989 m.

Pradėti VŽP istoriniai tyrimai, kurie su pertraukomis vykdomi ligi šiol.

1992 m.

Žiniasklaidoje pasirodo idėjos apie VR kaip prezidentūros paskirtį. Iškeliama trijų stilistinių epochų atkūrimo VR interjeruose galimybė.

1993 m. gruodžio 8 d.

LR Prezidentas Algirdas Brazauskas raštu kreipiasi į LR ministrą pirmininką Adolfą Šleževičių dėl VR atstatymo reikalingumo.

1994 m. gegužės–spalio mėn.

Valstybinės įmonės „Paminklai“ užsakymu įvyko VR atstatymo koncepcijos konkursas, kuriame dalyvavo šeši kūrybiniai kolektyvai. Konkurse dėl tuometinės VR kaip prezidentūros vizijos vyravo VR kaip šiuolaikinio pastato projektai.

1994 m. lapkričio 18 d.

LR Vyriausybės nutarimu įsteigiama valstybinė įmonė Vilniaus pilių direkcija, kuri rūpintųsi Vilniaus pilių komplekso atstatymu, esamų ar atstatytų pastatų tvarkymu ir t. t.¹

1995 m. liepos 14 d.

LR kultūros bei statybos ir urbanistikos ministrai patvirtino autorinį kolektyvą, kuriam pavesta suformuluoti VR atkūrimo koncepciją².

1996 m. gruodžio mėn.

Parengti VR planų ir fasadų retrospektyviniai brėžiniai (vadovas – dr. N. Kitkauskas)³.

¹ LR Vyriausybės 1994-11-16 d. nutarimas nr. 1155.

² LR kultūros ministro, LR statybos ir urbanistikos ministro 1995-07-14 d. raštas.

³ Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmai. Retrospektyvinis projektas (projektavimo grupės vadovas N. Kitkauskas). Vilnius, 1996 (Pilių tyrimo centro archyvas, inventorizacijos nr. 141a–141f).

1997 m.

Archeologiniuose tyrimuose nuo vien VŽP teritorijos genezės tyrimų pereinama ir prie VR kaip „atkuriamo objekto“ tyrinėjimų.

1997 m. rugsėjo 10 d.

Vilniaus pilių direkcija patvirtina VR projektavimo darbo grupę, sudarytą iš 25 specialistų, kuri turi apibendrinti VR projektavimo darbų programą ir sprendimus⁴.

1997 m.

VR atkūrimo projekto parengimo darbo grupė pateikė atstatymo ir panaudojimo programos, projektavimo užduoties ir paminklotvarkos sąlygų pagrindinių matmenų projektą, kuriame deklaruotas *seno* ir *naujo* atskyrimo principas⁵.

1999 m. vasario 5 d.

Lietuvos dailės muziejus (toliau – LDM), tuometinio kultūros ministro Sauliaus Šaltenio prašomas, LR kultūros ministerijai pateikia VR pritaikymo kultūros reikmėms gairių projektą⁶.

2000 m. spalio 17 d.

LR Seimas priima „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties įstatymą“⁷.

2001 m. spalio 17 d.

LR Vyriausybė patvirtina „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepciją“⁸.

⁴ Vilniaus pilių direktoriaus 1997-09-10 d. įsakymas nr. 11.

⁵ Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmų atstatymo ir panaudojimo programos, projektavimo užduoties ir paminklotvarkos sąlygų pagrindinių matmenų projektas (AB „Paminklų restauravimo institutas“). Vilnius, 1997.

⁶ Lietuvos dailės muziejaus 1999-02-05 d. raštas nr. 67 Lietuvos Respublikos kultūros ministrui; Lietuvos Valdovų (Didžiųjų kunigaikščių) rūmų pritaikymo gairių projektas [Rankraštis]. Vilnius, 1999.

⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties įstatymas. Vilnius, 2000-10-17, nr. VIII-2073 // Valstybės žinios. 2000, nr. 92-2889, p. 88-89.

⁸ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcija (priedas prie: Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas dėl Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcijos. Vilnius, 2001-10-17, nr. 1235) // Valstybės žinios. 2001, nr. 90-3167, p. 22-25.

2002 m. sausio pabaiga

LR Prezidentas Valdas Adamkus įpareigoja Lietuvos istorijos instituto (toliau – LII) direktorių doc. habil. dr. Alvydą Nikžentaitį ir Vilniaus universiteto (toliau – VU) Istorijos fakulteto dekaną prof. dr. Alfredą Bumblauską pateikti VR atkūrimo proceso įvertinimą. Sudaromos LII ir VU darbo grupės.

2002 m. kovo 14 d.

LII ir VU suorganizuoja seminarą Trakuose, skirtą VR tyrinėjimų rezultatų, dabartinės padėties ir perspektyvų apibendrinimui bei rekomendacijų tolesniems tyrimams pateikimui. Seminaro metu VR tyrimų būklė įvertinta kaip nepakankama jų atkūrimui ir panaudai.

2002 m. gegužės 10 d.

Oficialiai pradėti VR atkūrimo darbai.

2002 m. ruduo

VU darbo grupė parengia „LDK Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcijos plėtos gairės“ (toliau – „Koncepcijos plėtos gairės“)⁹. LII vykdo istorinių šaltinių paiešką.

2002 m. spalio 2 d.

LR kultūros ministras išleidžia įsakymą, kuriuo VR interjerų atkūrimo ir pritaikymo programos parengimas pavedamas LDM¹⁰, bei įsakymą, kuriuo remiantis sudaroma LR kultūros ministerijos Koordinacinė komisija Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcijos įgyvendinimui (toliau – Koordinacinė komisija)¹¹.

2002 m. gruodžio 18 d.

LR kultūros ministerija išleidžia įsakymą, remiantis kuriuo prof. dr. A. Bumblauskas įtraukiamas į Koordinacinę komisiją¹².

2003 m. sausio 14 d.

VU darbo grupės parengtos „Koncepcijos plėtos gairės“ pristatomos Koordinacinėje komisijoje.

⁹ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcijos plėtos gairės (parengė Vilniaus universiteto darbo grupė) [Rankraštis]. Vilnius, 2002.

¹⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2002-10-02 d. įsakymas nr. 357.

¹¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2002-10-02 d. įsakymas nr. 358.

¹² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2002-12-18 d. įsakymas nr. 478.

2003 m. sausio 23 d.

LR kultūros ministerija dėkoja VU Rektoriui prof. habil. dr. Benediktui Juodkai už VU darbo grupės parengtas „Konceptijos plėtros gaires“ bei išreiškia įsitikinimą, kad ši medžiaga ir bendradarbiavimas su jos autoriais neabejotinai padės rengiant VR interjerų ir ekspozicijų programą¹³.

2003 m. vasario 12 d.

Lietuvos restauratorių sąjungos Konsultacinės ekspertų komisijos, sudarytos VR klausimams nagrinėti, posėdžio metu pasiūlyta VR atkūrimo ir panaudojimo darbuose naudotis tiek LDM, tiek VU darbo grupės parengtomis koncepcijomis¹⁴.

2003 m. vasario 16 d.

VU darbo grupės parengtos „Konceptijos plėtros gairės“ pristatomos LR Seime, konferencijos „1253–2003-ieji: Lietuvos istorijos ir parlamentarizmo europietiškas aspektas“ metu (konferencijos organizatoriai – LR Seimo Europos reikalų komitetas kartu su LII ir VU Istorijos fakultetu).

2003 m. kovo 5 d.

VU darbo grupės parengtos „Konceptijos plėtros gairės“ pristatomos tyrėjams ir visuomenei (pristatymas vyko Šliosbergo rūmuose, esančiuose buvusių VR teritorijoje). Pritariama VU darbo grupės VR atkūrimo patikimumo zonavimo idėjai ir suformuluojamas tikslas – atlikti tyrimą „LDK Valdovų rūmų rekonstrukcijos patikimumo zonavimas“ (toliau – „Rekonstrukcijos patikimumo zonavimas“).

2003 m. gegužės 30 d.

Savaitraštyje „Literatūra ir menas“ publikuojami LDM parengti „LDK Valdovų rūmų interjerų atkūrimo ir pritaikymo reprezentacinėms, muziejinėms ir edukacinėms funkcijoms programa. Metmenys. Antroji redakcija“ (toliau – „Metmenys“)¹⁵.

2003 balandžio 1 d.

Koordinacinė komisija pritaria LDM parengtiems „Metmenims“.

¹³ Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2003-01-23 d. raštas nr. S2-130 Vilniaus universiteto rektoriui.

¹⁴ Lietuvos restauratorių sąjungos, Valdovų rūmams sudarytos, Konsultacinės ekspertų komisijos 2003-02-12 d. posėdžio protokolas-išvados nr. 3.

¹⁵ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų interjerų atkūrimo ir pritaikymo reprezentacinėms, muziejinėms ir edukacinėms funkcijoms programa. Metmenys. Antroji redakcija // Literatūra ir menas. 2003-05-30, p. 11-22.

2003 m. birželio mėn.

Mėnraštyje „Kultūros barai“ publikuojami VU darbo grupės parengtų „Konceptijos plėtos gairių“ fragmentai bei atsiliepiamas apie LDM parengtus „Metmenis“¹⁶.

2003 m. birželio 30 d.

VU darbo grupės susitikimo su architektais metu suderinamos sąvokos, būtiną rengiant „Rekonstrukcijos patikimumo zonavimą“. 2003 m. vasarą VU darbo grupė pradeda rengti minėtą studiją.

2003 m. pabaiga

Pateikiama LII šaltinių paieškos grupės tarpinė ataskaita.

2004 m. balandžio 14 d.

VU darbo grupės atliktas „Rekonstrukcijos patikimumo zonavimas“¹⁷ pristatomas Koordinacinėje komisijoje. LDM darbo grupei siūloma derinti idėjas ir veiksmus su VU darbo grupe.

2004 m. gruodžio mėn.

LII šaltinių paieškos grupė pateikia rankraštį, apibendrinantį surinktus šaltinius, – „Vilniaus Žemutinė pilis XIV a.–XIX a. pradžia. 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos“¹⁸.

2005 m. vasario 18 d.

LR kultūros ministro įsakymu pakeičiama Koordinacinės komisijos sudėtis. Iš Koordinacinės komisijos išbraukiami A. Nikžentaitis ir A. Bumblauskas. LR kultūros ministerijos pranešime spaudai A. Nikžentaičio ir A. Bumblausko pašalinimas traktuojamas kaip pakeitimas, įvykęs „visiškai natūraliai rotacijos būdu“¹⁹.

2005 m. balandžio 20 d.

LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitete (toliau – LR Seimo komitetas) svarstomas klausimas, kodėl iš Koordinacinės komisijos išbraukti A. Nikžentaitis ir A. Bumblauskas. Svarstymo metu A. Bumblauskas perskaito pranešimą

¹⁶ Keli fragmentai iš VU darbo grupės parengtų LDK Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties koncepcijos plėtos gairių // Kultūros barai. 2003, nr. 06. p. 25–31.

¹⁷ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų rekonstrukcijos patikimumo zonavimas (parengė Vilniaus universiteto darbo grupė) [Rankraštis]. Vilnius, 2004.

¹⁸ Vilniaus Žemutinė pilis XIV a.–XIX a. pradžia. 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos (parengė Lietuvos istorijos institutas) [Rankraštis]. Vilnius, 2004.

¹⁹ LR kultūros ministerijos 2005-04-13 d. pranešimas spaudai „Dėl kultūros ministerijos koordinacinės komisijos papildymo“ // Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. 2005. [žiūrėta 2005-12-05]. Internetu: <<http://www.muza.lt>>.

„Nelengvas paveldas: Valdovų rūmų atkūrimo byla“²⁰, kuriame išryškinami du požiūriai į VR atkūrimą bei pristatomos „Konceptijos plėtros gairės“, pakoreguotos atlikus patikimumo zonavimo tyrimus. LR Seimo komitetas nusprendžia: 1) siūlyti LR kultūros ministrui Koordinacinę komisiją papildyti A. Nikžentaičiu ir A. Bumblausku; 2) siūlyti Koordinacinei komisijai savo darbe įsiklausyti į įvairias nuomones²¹.

2005 m. balandžio 25 d.

LR Seimo komitetas raštu kreipiasi į LR kultūros ministrą ir išdėsto 2005 balandžio 20 d. posėdyje priimtus sprendimus²².

2005 m. gegužės 26 d.

Koordinacinės komisijos posėdyje svarstomas LR Seimo komiteto siūlymas papildyti Koordinacinės komisijos sudėtį A. Nikžentaičiu ir A. Bumblausku. Atsakant į LR Seimo komiteto raštą konstatuota, kad naują Koordinacinės komisijos sudėtį lėmė „tiesiogiai su Valdovų rūmų atkūrimu susijusių institucijų atstovavimo principai“ ir kad „Koordinacinė komisija pagal nuostatus sprendžia konkrečius su koncepcijos įgyvendinimu susijusius Valdovų rūmų atkūrimo klausimus, o ne diskutuoja dėl pačios koncepcijos, kuri yra patvirtinta 2001 m. Vyriausybės nutarimu“²³. A. Nikžentaitis ir A. Bumblauskas neįtraukiami į Koordinacinės komisijos sudėtį.

2005 m. lapkričio mėn.

LR Seime svarstomas siūlymas aptarti galimybę Seimą perkelti į atkuriamus VR²⁴.

2006 m. liepos 16 d.

ICOMOS prezidentas, viceprezidentas ir generalinis sekretorius apžiūri atkuriamus VR.

2006 m. liepos 19 d.

LR Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – VKPK) gauna ICOMOS prezidento Michaelo Petzeto laišką, kritikuojančią sumanymą nugriauti Šliosbergo namą, pastatytą ant autentiškų VR rūšių ir mūro liekanų. Jame teigiama: *Žiūrint iš*

²⁰ A. Bumblauskas. Nelengvas paveldas: Valdovų rūmų atkūrimo byla [Rankraštis]. Vilnius, 2005.

²¹ LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2005-04-20 d. posėdžio protokolai.

²² LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2005-04-20 d. raštas nr. 106–s–168 kultūros ministrui.

²³ LR kultūros ministerijos 2005-05-31 d. raštas nr. S-194 LR Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetui.

²⁴ Svarstoma idėja parlamentą perkelti į Valdovų rūmus // Delfi. Žinios. 2005. [žiūrėta 2005-11-07]. Internetė: <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=7904342&categoryID=7&ndate=1131314400>>.

ICOMOS pozicijų, visiškai namo nugriovimas ar jo sumažinimas iki kelių fragmentų net negali būti svarstomas. [...] tas namas pats savaime yra istorijos dalis ir praturtina visą kompleksą²⁵. Pasaulinio lygio paveldosaugos autoritetų nuomonė išprovokuoja dvių stovyklų susidarymą – pasisakančių už pastato išsaugojimą ir už jo nugriovimą.

2006 m. rugsėjo 22 d.

VKPK svarsto Šliosbergo namo nugriovimo klausimą – šeši iš dešimties komisijos narių pasisako už jo nugriovimą.

2006 m. rugsėjo 25 d.

LR Vyriausybės sprendimu sudaroma Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties klausimų komisija (toliau – Klausimų komisija), kurios tikslas – padėti LR kultūros ministerijai įgyvendinti VR atkūrimo uždavinius. Jos pirmininku paskiriamas Algirdas Brazauskas²⁶.

2006 m. spalio 13 d.

Klausimų komisijos posėdyje nusprendžiama neatsižvelgti į ICOMOS nuomonę.

²⁵ Cituota pagal: R. Gečaitė, Valdovų rūmai – „civilizacija“ pagal barbarus // Atgimimas. 2006, nr. 36, p. 14.

²⁶ LR Vyriausybės 2006-10-25 nutarimas nr. 936.